

POISTENIE ENVIRONMENTÁLNYCH ŠKÔD

Ing. Viera Kysel'ová, PhD.

KBaI, EkF TUKE
Němcovej 32, 040 01 Košice
e-mail: viera.kyselova@tuke.sk

Abstract

The European Union's policy on the environment is based on the idea that environmental standards stimulate innovation and business environment. Environmental policy is closely linked with the economy and social policy. The goal of European Union is to ensure adequate protection regardless of local and economic constraints.

Key words: Insurance industry, insurance, environmental policy, damage, liability insurance

ÚVOD

Environmentálna politika Európskej únie v oblasti životného prostredia vychádza zo základného dokumentu Európskej Únie a Európskeho Spoločenstva. V článku 174 zmluvy o Európskom spoločenstve sa píše, že politika Spoločenstva bude prispievať k naplneniu nasledujúcich cieľov:

- Zachovávať, chrániť a zlepšovať kvalitu životného prostredia;
- Starostlivé a rozumné zaobchádzanie s prírodnými zdrojmi;
- Presadzovať opatrenia na medzinárodnej úrovni pre zaobchádzanie s regionálnymi alebo celosvetovými problémami.

Základnými dokumentmi zaoberajúcim sa environmentálnou politikou a jej celkovým smerovaním sú environmentálne akčné programy (EAP) a stratégie, kde sa prezentujú princípy a ciele environmentálnej politiky EU na určité obdobie.

Hlavným trendom v environmentálnej politike Európskej únie je integrácia požiadaviek ochrany životného prostredia a trvalo udržateľného rozvoja do jednotlivých sektorových politík.

1. ENVIRONMENTÁLNA POLITIKA EURÓPSKEJ ÚNIE

Environmentálna politika je neoddeliteľnou súčasťou hospodárskej politiky. Úlohou environmentálnej politiky je prevencia poškodzovania životného prostredia a odstraňovanie ich prípadných následkov.

Negatívnym dôsledkom poškodzovania životného prostredia je vznik škôd, ktoré zaťažujú ekonomiku.

Počas ministerského zasadnutia Výboru OECD pre environmentálnu politiku (30. marca 2012) publikovala organizácia Environmentálny výhľad do roku 2050. Cieľom výhľadu je zistiť, ako môžu demografické a ekonomické trendy vplývať na životné prostredie, ak sa svet nedohodne na zavedení prísnejšej zelenej politiky.

Environmentálny výhľad sa zameriava na nasledovné oblasti:

1. zmenu klímy;
2. biodiverzitu;
3. sladkovodné zdroje;
4. vplyv znečistenia na zdravie obyvateľstva.

Tieto environmentálne výzvy si vyžadujú akútnu pozornosť a boli už publikované v Environmentálnom výhľade OECD do roku 2030. [7]

Podľa prijatých dokumentov tieto prioritné úlohy si vyžadujú komplexné riešenia, aby sa predišlo významným stratám a dôsledkom nečinnosti a to z hospodárskeho, ekologického i ľudského hľadiska. Zanedbávanie riešenia dlhodobých problémov v oblasti životného prostredia by mohlo spôsobiť nezvratné zmeny na životnom prostredí. Podľa OECD jedným z riešení na elimináciu vysokých nákladov investovaných do životného prostredia je potrebné zabezpečiť smerovanie k zelenému rastu.

Podľa generálneho tajomníka OECD Angela Gurríu: „Ak máme byť schopní zabezpečiť potreby viac ako 9 miliárd obyvateľov Zeme v horizonte do roku 2050, bude kľúčové, aby boli poľnohospodárstvo, zásobovanie vodou, produkcia energie a priemyselné aktivity viac ohľaduplné k životnému prostrediu.“ [3]

Odvrátenie nepriaznivého vývoja je možné zvrátiť správne navrhnutými stratégiami.

OECD navrhuje nasledovné postupy: [3]

- Zabezpečiť, aby bolo znečisťovanie nákladnejšie ako zelené alternatívy (environmentálne dane; obchodovanie s emisiami), čo môže mať pozitívny vplyv aj na zvýšenie finančných príjmov krajín;
- Ohodnotiť a stanoviť ceny prírodného bohatstva a služieb ekosystémov (spoplatnenie využívania vody, platby za služby ekosystémov, vstupné do prírodných parkov apod.);
- Odstrániť dotácie škodlivé pre životné prostredie (fosilne palivá, elektrina na čerpanie závlhovej vody);

- Navrhnuť účinné regulácie a štandardy (na zabezpečenie ľudského zdravia alebo integrity životného prostredia, na propagáciu energetickej efektívnosti);
- Podporovať ekoinovácie (napr. zvýšením nákladov na neekologickú výrobu a spotrebu a investovaním do verejnej podpory základného výskumu a vývoja).

Dôležité je vytvorenie optimálnej rovnováhy pri implementácii týchto postupov, akceptácia širokej verejnosti potreby finančne dostupných zmien, hľadanie nákladovo najefektívnejších riešení, zvýšenie porozumenia výzvam a potrebným kompromisom. Za účelom dosiahnutia vyššie uvedených cieľov je ďalej nevyhnutná integrácia ekologických cieľov do ekonomických a regionálnych stratégií (v energetike, poľnohospodárstve, doprave). Environmentálne výzvy by sa mali vyhodnocovať v kontexte ostatných globálnych výziev (potravinová a energetická bezpečnosť, zmierňovanie chudoby atď.) Kľúčovou úlohou je zvyšovanie vedomostnej základe a kvality informácií, čo povedie k tvorbe kvalitnejších stratégií.

2. ZODPOVEDNOSŤ ZA ENVIRONMENTÁLNU ŠKODU

Ochrana životného prostredia sa týka nielen bežných občanov ale predovšetkým veľkých priemyselných spoločností a fabrik, ktorých činnosť má priamy dosah na kvalitu životného prostredia.

V roku 2004 bola prijatá smernica EU 2004/35/CE (21. Apríla 2004) o environmentálnej zodpovednosti [2] pri prevencii a náprave environmentálnych škôd, ktorá mala vplyv na tvorbu legislatívy členských krajín Európskej únie. V Slovenskej republike s účinnosťou od 1.9.2007 bol prijatý zákon č.359/2007 Z.z. o prevencii a náprave environmentálnych škôd [11], ktorý od 1.7.2012 ukladá prevádzkovateľom povinnosť zabezpečiť si finančné krytie svojej zodpovednosti za environmentálnu škodu.

To znamená, že pôvodca environmentálnej škody je za ňu aj finančne zodpovedný. Prevádzkovatelia sú preto motivovaní prijímať preventívne opatrenia na predchádzanie vzniku environmentálnej škody, aby tak znížili svoje náklady na odstránenie možných environmentálnych škôd spôsobených svojou činnosťou.

Oprávneným orgánom na uloženie povinností a vykonaní nápravných opatrení je Ministerstvo životného prostredia SR, krajské a obvodné úrady životného prostredia.

Minimálne zákonné požiadavky na náhradu environmentálnej škody a jej hrozby sú:

- Preventívne opatrenia – ak environmentálna škoda ešte nevznikla, ale je hrozba, že bezprostredne nastane, prevádzkovateľ musí vykonať nevyhnutné preventívne opatrenia na odvrátenie hrozacej environmentálnej škody. Ide najmä o náklady, ktoré nesúvisia s údržbou alebo vylepšením prevádzkových zariadení;
- Nápravné opatrenia – ak environmentálna škoda už nastala a prevádzkovateľ musí vykonať také opatrenia, aby obnovil znečistené prírodné zdroje (voda, pôda, chránené druhy a biotopy) do základného stavu. Ak to nie je možné musí zabezpečiť ekvivalentné alternatívy znečisteného prírodného zdroja.

Tieto opatrenia zahŕňajú :

- Primárnu nápravu – akékoľvek nápravné opatrenia, ktoré vrátia znečistené prírodné zdroje do pôvodného stavu pred znečistením;
- Doplnkovú nápravu – vykonanie nápravy v odlišnej lokalite, ak nie je možná primárna náprava;
- Kompenzačnú nápravu – kompenzácia dočasných strát prírodných zdrojov od okamihu znečistenia až do úplnej obnovy prírodných zdrojov.

Všetky uvedené náklady znáša prevádzkovateľ – znečisťovateľ a to aj v prípadoch, ak ich namiesto neho vykonalo Ministerstvo životného prostredia SR alebo krajské, či obvodné úrady životného prostredia. Všetky náklady budú spätne vymáhané od prevádzkovateľa v exekučnom konaní.

Tento zákon upravuje:

- a) práva a povinnosti prevádzkovateľov pri prevencii a náprave environmentálnych škôd vrátane znášania s tým spojených nákladov;
- b) úlohy orgánov štátnej správy pri prevencii a náprave environmentálnych škôd;
- c) zodpovednosť za porušenie povinností podľa tohto zákona.

Environmentálnou škodou sa podľa tohto zákona považuje akákoľvek nepriaznivá zmena na chránených druhoch a biotopoch, na vode a na pôde, pričom nezávisí na tom, či bola spôsobená porušením právnych predpisov alebo konaním v súlade s právnymi predpismi.

Environmentálna škoda znamená závažné nepriaznivé ekologické alebo chemické účinky na vode, pôde a chránených druhoch a chránených biotopoch (flóra, fauna) európskeho významu.

Environmentálna škoda znamená aj bezprostrednú hrozbu vzniku environmentálnej škody. To znamená bezprostrednú, neočakávanú, nepredvídateľnú, náhodilú hrozbu vzniku environmentálnej škody s dostatočnou

pravdepodobnosťou, že v blízkej budúcnosti môže dôjsť k tejto škode.

1.7.2012 nadobudol účinnosť § 13 zákona č. 359/2007 Z. z. o prevencii a náprave environmentálnych škôd, ktorý nám hovorí, že:

(1) Prevádzkovateľ pracovnej činnosti podľa §1 ods. 2 je povinný zabezpečiť finančné krytie svojej zodpovednosti za environmentálnu škodu vrátane predpokladaných nákladov na nápravnú činnosť a nápravné opatrenia na odstránenie environmentálnej škody, ktorá môže byť spôsobená jeho pracovnou činnosťou, a to nepretržite po celý čas prevádzkovania pracovnej činnosti;

(2) Výška finančného krytia musí zodpovedať výške predpokladaných nákladov na nápravnú činnosť vrátane analýzy rizika a nákladov na nápravné opatrenia na odstránenie environmentálnej škody;

(3) Prevádzkovateľ je povinný najneskôr do 100 dní od povolenia pracovnej činnosti preukázať príslušnému orgánu spôsob finančného krytia svojej zodpovednosti za environmentálnu škodu, vrátane predpokladaných nákladov na nápravnú činnosť a nápravné opatrenia na odstránenie environmentálnej škody a bezodkladne ho písomne informovať o všetkých jeho zmenách.

Tento zákon sa vzťahuje na environmentálnu škodu a bezprostrednú hrozbu takejto škody spôsobenú bez ohľadu na zavinenie týmito pracovnými činnosťami (§1 ods. 2): [11]

a) prevádzkovaním zariadení podliehajúcich integrovanému povoleniu podľa osobitného predpisu okrem zariadení alebo ich častí, ktoré sa používajú na výskum, vývoj a testovanie nových výrobkov a procesov;

b) zberom, prepravou, zhodnocovaním a zneškodňovaním odpadov s výnimkou aplikácie čistiarenskeho kalu do pôdy v súlade s osobitným predpisom, ktoré vyžadujú súhlas podľa osobitného predpisu alebo registráciu podľa osobitného predpisu;

c) cezhraničným pohybom odpadov, ktorý vyžaduje povolenie podľa osobitného predpisu;

d) vypúšťaním odpadových vôd do povrchových vôd alebo do podzemných vôd, ktoré vyžaduje povolenie podľa osobitného predpisu vrátane povolenia s tým spojených vodných stavieb;

e) vypúšťaním znečisťujúcich látok do povrchových vôd alebo do podzemných vôd alebo injektážou znečisťujúcich látok do podzemných vôd, ktoré vyžadujú povolenie podľa osobitného predpisu vrátane povolenia s tým spojených vodných stavieb;

f) odberom vody a vzdúvaním vody, ktoré vyžadujú povolenie podľa osobitného predpisu vrátane povolenia s tým spojených vodných stavieb;

g) výrobou, používaním, uskladňovaním, spracúvaním, plnením, uvoľňovaním do životného prostredia a vnútropodnikovou prepravou:

1. nebezpečných chemických látok a nebezpečných chemických prípravkov podľa osobitného predpisu;
2. prípravkov na ochranu rastlín vrátane ich uvádzania na trh podľa osobitného predpisu;
3. biocídnych výrobkov vrátane ich uvádzania na trh podľa osobitného predpisu.

h) prepravou nebezpečného alebo znečisťujúceho tovaru cestnou dopravou, železničnou dopravou, vnútrozemskou vodnou dopravou, námornou dopravou alebo leteckou dopravou podľa osobitných predpisov;

i) prevádzkou veľkých zdrojov znečisťovania ovzdušia, stredných zdrojov znečisťovania ovzdušia, spaľovní odpadov alebo zariadení na spoluspaľovanie odpadov a ich zmien vyžadujúcich súhlas podľa osobitného predpisu;

j) používaním geneticky modifikovaných organizmov v uzavretých priestoroch vrátane ich prepravy podľa osobitného predpisu;

k) zámerným uvoľňovaním geneticky modifikovaných organizmov podľa osobitného predpisu;

l) nakladaním s ťažobným odpadom podľa osobitného predpisu;

m) prevádzkovaním trvalého ukladania oxidu uhličitého do geologického prostredia podľa osobitného predpisu.

Podľa vyššie uvedených požiadaviek vyplývajú podnikateľského subjektu povinnosti vypracovať vlastnú analýzu rizika a zabezpečiť finančné krytie, resp. preniesť toto riziko na poisťovňu cez poistenie environmentálnych škôd, okrem poistenia sa za finančné krytie považujú aj iné finančné nástroje ako napr.: banková záruka, ale podmienky tejto záruky sa musia dohodnúť s bankou.

Prevádzkovateľovi pracovných činností vymenovaných v prílohe zákona sa ukladá povinnosť zabezpečiť finančné krytie svojej zodpovednosti za environmentálnu škodu po celý čas prevádzkovania činnosti. Náklady na likvidáciu environmentálnej záťaže môžu dosiahnuť závažné sumy.

3. POISTENIE ZODPOVEDNOSTI ZA ENVIRONMENTÁLNU ŠKODU

V nadväznosti na prijatý zákon č.359/2007 o prevencii a náprave environmentálnych škôd poisťovne vytvorili nový druh poistenia, ktorý od 1.4.2008 umožňuje právnickým osobám a podnikajúcim fyzickým osobám dojednať nový rozsah poistného krytia.

Bezprostredná hrozba vzniku environmentálnej škody je bezprostredná, neočakávaná, nepredvídateľná, náhodilá hrozba environmentálnej škody s dostatočnou pravdepodobnosťou vzniku v blízkej budúcnosti.

Priemyselné spoločnosti (prevádzkovatelia pracovných činností) sú povinné zabezpečiť finančné krytie svojej zodpovednosti za environmentálne škody, ktorá môže byť spôsobená ich pracovnou činnosťou. Taktiež sú povinní zabezpečiť náklady na nápravnú činnosť a opatrenia na odstránenie environmentálnej škody, ktorá môže byť spôsobená ich pracovnou činnosťou, a to nepretržite po celý čas prevádzkovania pracovnej činnosti.

Optimálnym riešením splnenia zákonnej povinnosti je uzavretie poistenia zodpovednosti za environmentálne škody, ktoré navyše môže zahŕňať:

- pripoistenie všeobecnej zodpovednosti za škodu na životnom prostredí;
- krytie škôd spôsobených postupných znečistením životného prostredia;
- ako aj možnosti pripoistenia prerušenia prevádzky poisteného v dôsledku škody na životnom prostredí.

Poistenie zodpovednosti za environmentálnu škodu:

- poskytuje prevádzkovateľom plnohodnotné poistné krytie v súvislosti s platnou legislatívou o environmentálnej zodpovednosti pri prevencii a náprave environmentálnych škôd;
- kryje náklady vynaložené prevádzkovateľom na predchádzanie bezprostrednej hrozby vzniku environmentálnej škody, ako aj na nápravu už spôsobenej environmentálnej škody.

Poistné krytie sa vzťahuje nielen na ovzdušie, vodu, pôdu a na chránené druhy a biotopy európskeho významu, ale aj na chránené druhy a biotopy v rámci SR.

Poistovne, ktoré pôsobia na slovenskom poistnom trhu ponúkajú štandardné krytie zodpovednosti za vzniknuté škody.

- **za environmentálnu škodu** vrátane predpokladaných nákladov na nápravnú činnosť a nápravné opatrenia na odstránenie environmentálnej škody, ktorá môže byť spôsobená pracovnou činnosťou poisteného v zmysle § 13 zákona č. 359/2007 Z.z., pri ktorých aj škoda vznikla na území Slovenskej republiky, pokiaľ sa v zmluve nedohodlo inak (verejnoprávny charakter);
- **za škodu na životnom prostredí** (na majetku a zdraví), ktorá bola spôsobená prevádzkovou činnosťou poisteného a pri ktorých aj škoda vznikla na území Slovenskej republiky, pokiaľ

sa v zmluve nedohodlo inak (súkromnoprávny charakter).

Poistovňa ALLIANZ ponúka poistenie zodpovednosti za environmentálnu škodu: [1]

- Poistenie zodpovednosti za environmentálnu škodu spôsobenú únikom znečisťujúcich látok, pričom environmentálna škoda je definovaná v poistných podmienkach oveľa širšie ako stanovuje zákon.
- Poistné krytie sa vzťahuje nielen na chránené druhy a biotopy európskeho významu, ale aj na chránené druhy a biotopy v SR, ďalej na ovzdušie, vodu a pôdu.
- Poistené sú náklady na: preventívne opatrenia, nápravné opatrenia v prípade znečistenia vody, pôdy, chránených druhov a chránených biotopov, technické náklady.
- Súčasťou tohto poistenia je náhrada trov občianskeho súdneho konania.
- Rozsah poistenia je: [1]
- Zodpovednosť za environmentálnu škodu, ktorá vznikne v mieste prevádzky poisteného, t.j. na pozemku, ktorý poistený využíva pre účely výkonu svojej činnosti;
- Zodpovednosť za environmentálnu škodu, ktorá vznikne v mimo miesta prevádzky poisteného;
- Zodpovednosť za škodu na zdraví alebo majetku tretích osôb.

Súčasťou tohto poistenia je náhrada trov občianskeho súdneho konania.

Rozsah poistného krytia zahŕňa krytie nasledovných poistných rizík:

- vlastné náklady na primárnu nápravu;
- náklady na nápravu uplatnené voči poistenému;
- súkromnoprávna zodpovednosť;
- preprava;
- prerušenie prevádzky poisteného.

ZÁVER

Narastajúci počet priemyselných havárií s priamym negatívnym dopadom na životné prostredie vyvolal potrebu úpravy zodpovednosti za environmentálnu škodu v legislatíve. V zmysle ustanovení prijatej smernice 2004/35/ES o environmentálnej zodpovednosti pri prevencii a odstraňovaní environmentálnych škôd sú členské štáty Európskej únie povinné zabezpečiť jej uplatnenie v praxi. Dôvodom prijatia tejto smernice bola skutočnosť, že v spoločenstve existuje veľa kontaminovaných miest, ktoré predstavujú závažné zdravotné riziká a strata biodiverzity sa v posledných desaťročiach dramaticky zrýchlila.

Nečinnosť by mohla spôsobiť väčšiu kontamináciu miest a väčšie straty biodiverzity v budúcnosti, čo by mohlo mať pre ľudstvo fatálne následky.

LITERATÚRA

- [1] ALLIANZ: Poistenie zodpovednosti za environmentálnu škodu [online]. 2008. <http://www.poistfin.sk/files/Poistenie_zodpovednosti_za_environmentalnu_skodu_Allianz_SP_VPP_0.pdf>
- [2] EURÓPSKA KOMISIA: Smernica o environmentálnej zodpovednosti [online]. 2004. <http://ec.europa.eu/environment/legal/liability/pdf/factsheet/ELD%20factsheet_SK.pdf>
- [3] FOREIGN.GOV.SK: Environmentálny výhľad OECD do roku 2050 [online]. 2012. <http://www.foreign.gov.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_C0B1D004B5A332B2C1257627003301E7_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&MENU=staty_sveta&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/Aktualit.nsf/%28vw_ByID%29/ID_0D83E739D25F9308C12579D10020E38C>
- [4] HDI VERSICHERUNG AG: Poistenie environmentálnej zodpovednosti [online]. 2014. <http://www.hdi.sk/aktualita_011010.php>
- [5] MINISTERSTVO ŽIVOTNEHO PROSTREDIA SR: Štátny program sanácie environmentálnych záťaží (2010-2015) [online]. 2010. http://www.enviroportal.sk/uploads/2011/07/page/environmentalne-temy/envi_6/Statny_porgram_sanacie.pdf
- [6] MZV.SK: OECD v skratke. Číslo 19, ročník 4 [online]. 2013. <[http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_F9BFF3DAF76E0994C1257CA2005A7E35_SK/\\$File/OECD%20v%20skratke_%C4%8D%2019_final.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_F9BFF3DAF76E0994C1257CA2005A7E35_SK/$File/OECD%20v%20skratke_%C4%8D%2019_final.pdf)>
- [7] MZV.SK: Výhľad OECD v oblasti životného prostredia do roku 2030 (Zhrnutie v slovenčine) [online]. 2008. <[http://www.mzv.sk/App/WCM/ZU/parizoe cd/main.nsf/vw_ByID/ID_8D9681225B637E8DC12579530038CA7C_SK/\\$File/Enviro mentalny_vyhľad_OECD_do_roku_2030.p df](http://www.mzv.sk/App/WCM/ZU/parizoe cd/main.nsf/vw_ByID/ID_8D9681225B637E8DC12579530038CA7C_SK/$File/Enviro mentalny_vyhľad_OECD_do_roku_2030.p df)>
- [8] OECD: Environmental Outlook to 2050: The Consequences of Inaction [online]. 2012. <<http://www.oecd.org/environment/indicators-modelling-outlooks/oecdenvironmentaloutlookto2050th econsequencesofinaction.htm>>
- [9] OECD: Hodnotenie environmentálnej výkonnosti – Slovenská republika 2011 [online]. 2011. <<http://www.oecd.org/env/country-reviews/49003844.pdf>>
- [10] SLASPO: Poistenie environmentálnych škôd - nové povinnosti pre prevádzkovateľov [online]. 2012. <<http://www.slaspo.sk/16971>>
- [11] Zákon č. 359/2007 Z. z., z 21. júna 2007 o prevencii a náprave environmentálnych škôd a o zmene a doplnení niektorých zákonov